

Aflevering 9:

Go Maasland girls!! Deel 1

Een citaat uit een schrijven van conrector Bas van Rooijen, juli 2019: "Niet zo vreemd, want het Maaslandcollege is al sinds haar oprichting een school die het onderwijs innoveert en daarnaast goede kwaliteit biedt. Zo waren we het eerste met onderwijs voor meisjes (de MMS), één school voor mavo/havo/vwo, het tweetalige onderwijs (tto) en ICT in de les (IPad)." Met name het stukje over het onderwijs aan meisjes en het belang ervan staat in deze aflevering centraal. Hoe zat dat aan het einde van de Tweede Wereldoorlog in Nederland? En hoe was het in Oss? Was het baanbrekend? Diverse bronnen laten het licht over deze laatste vragen schijnen.

Een stukje onderwijshistorie

Na de Tweede Wereldoorlog was er sprake van een ware onderwijsexplosie in het onderwijs ná de lagere school. Er vond een zeer snelle daling plaats van het aantal kinderen, dat de school verliet met alleen maar lager onderwijs. Genoten in 1936 nog 74% van de jongens alleen maar lager onderwijs, in 1968 bedroeg dit percentage nog maar 27, een tendens die zich daarna nog verder voortzette.

Er heerste nog lang in de 20ste eeuw de opvatting, dat man en vrouw op grond van hun verschillend zijn elk een andere bestemming in de maatschappij hadden en dat dus ook na het lager onderwijs ander onderwijs voor meisjes vereist was. Tegen co-educatie bestonden eveneens bezwaren. Meisjes gingen daarom naar eigen scholen, zoals naar diverse vormen van beroepsonderwijs en de MMS en, als ze naar gemengd middelbare scholen gingen werd het lesprogramma voor hen enigszins aangepast.

Aan het voortgezet algemeen onderwijs werd door steeds meer door meisjes deelgenomen; 40% van alle leerlingen waren in 1955 meisjes, een percentage, waarvan men in de 19de eeuw niet had kunnen dromen.

Middelbare school voor meisjes (MMS)

Toen in alle andere vormen van voortgezet onderwijs steeds meer jongens en meisjes probleemloos gezamenlijk de lessen volgden, bleef een deel van de bevolking vasthouden aan de gedachte, dat er voor apart meisjesonderwijs plaats leef bestaan. Dat had in 1863 al geresulteerd in de Middelbare Meisjesschool, M.M.S., naar Frans voorbeeld. Aan het vrouwelijke element in het onderwijs zou recht moeten worden gedaan. Bijvoorbeeld via keuzevakken, het zogenaamde

meisjespakket. Meisjes, die een algemene voortgezette opleiding verlangden gingen na 1920 weliswaar in grotere aantallen naar HBS en gymnasium, anderzijds bleven zij de MMS trouw. Zozeer zelfs, dat deze haar positie in het veld van het voortgezet onderwijs aanzienlijk versterkte.

Op basis van vrijwilligheid stelden in 1923-1924 de MMS - scholen een algemeen leerplan op en een eindexamenreglement vast. Maar bij de eerste gelegenheid namen niet alle scholen volgens dit reglement examen af. Pas in het midden van de jaren dertig bemoeide de minister zich met het leerplan, stelde dat vast en beschikte welke rechten van verder studeren aan het eindexamen verbonden waren. Zie hieronder:

R. K. MIDDELBARE MEISJESSCHOOL
REGINA MUNDI

(Vervolg en slot)

Welke rechten?

Thans laten wij nog volgen een afdruk van de Ministeriële Beschikking (Staatscourant No. 51, Ao 1936).

Aan het eindexamen der Middeldbare Meisjesscholen zijn de navolgende rechten verbonden:

1. Het recht op toelating tot examens voor een akte van bekwaamheid voor middelbaar onderwijs, bevoegdheid verlenende om onderwijs te geven aan een hogere burgerschool met vijfjarige cursus;
2. Vrijstelling van een onderzoek in de vakken Nederlandse taal, Franse taal, Duitse taal, Engelse taal en geschiedenis bij het afleggen van het staatsexamen, bedoeld in artikel 12 der hoger-onderwijswet;
3. Vrijstelling van een onderzoek in de vakken Nederlandse taal, Franse taal, Duitse taal, Engelse taal, geschiedenis en aardrijkskunde bij het afleggen van het staatsexamen, bedoeld in art. 55, 2de lid, der middelbaar-onderwijs-wet;
4. Vrijstelling van een examen in het lezen, schrijven, rekenen, Nederlandse taal, geschiedenis, aardrijkskunde, kennis der natuur, Franse taal, Duitse taal en Engelse taal bij het afleggen van het examen voor apothekers-assistent;
5. Vrijstelling van het examen in de vakken Nederlandse taal, Franse taal, Duitse taal, Engelse taal, geschiedenis en aardrijkskunde bij het afleggen van het Examen Algemene Ontwikkeling, deel uitmakende van het examen voor het „Nederlands Instituut van Accountants“;
6. Vrijstelling van het „Voorexamen“ bij het afleggen van het door de „Nederlandse Chemische Vereniging“ ingestelde examen ter verkrijging van het diploma voor analyst;
7. Toelating tot het tweede leerjaar ener driejarige of tot het derde leerjaar ener vierjarige Rijkskweekschool voor onderwijzersessen;
8. Toelating tot de Rooms-Katholieke Leergangen te Tilburg;
9. Toelating tot het Hoger Instituut „Maria Immaculata“, verbonden aan de Rooms Katholieke Universiteit te Nijmegen;
10. Toelating tot de Academie voor Lichamelijke Opvoeding te Amsterdam;
11. Toelating tot de School v. Maatschappelijk Werk te Amsterdam;
12. Toelating tot het Centraal Instituut voor Christelijk Sociale Arbeid te Amsterdam;
13. Toelating van de Rooms-Katholieke Scholen voor Maatschappelijk Werk te Amsterdam en te Sittard;
14. Toelating tot de „Opleiding voor Bibliothecaresse aan een openbare leeszaal“;
15. Toelating tot de „Opleidingscursus voor Montessori-leerkrachten“ te Amsterdam, 's-Gravenhage en Utrecht;
16. Toelating tot de R. K. Opleidings-

cursus voor Montessori-leerkrachten te Nijmegen;

17. Benoembaarheid tot klerk ter Secretarie van de gemeente Amsterdam;
18. Benoembaarheid tot telefoniste op arbeidsovereenkomst, hulp-telefoniste op arbeidsovereenkomst en lokale kracht, o.a. bij de telefoondienst, tot leerling-kantoorbediende en leerling-telegrafist;
19. Benoembaarheid tot machineschrijver, schrijver 2de klasse, schrijver 1ste klasse en bureelambtenaar aan Departementen van Algemeen Bestuur en daaronder ressorterende instellingen en diensten;
20. Benoembaarheid tot administratief ambtenaar bij het Departement van Waterstaat of onder dat Departement ressorterende instellingen en naar betrekkingen van Raden van Arbeid;
21. Een bewijs van toelating tot de 5de klasse ener erkende middelbare school voor meisjes geeft:
 - a. bevoegdheid examen af te leggen voor de nijverheids-akten N I tot en met N V, N VII, N VIII, NX, N XI, N XIX, N XX en voor de aantekeningen op akten N VII, N VIII en N XIX.Van deze akten moeten met name genoemd worden die van onderwijs in:
 - N VII: huishoudelijk werk en wasbehandeling;
 - N VIII: koken;
 - N XI: lijntekenen, handtekenen en technisch tekenen aan meisjesscholen;
 - N XIX: landbouwhuishouden;
 - N XX: kinderverzorging en opvoeding.Aantekening op N VII en N XIX: de theorie van huishoudelijk werk en wasbehandeling;
- Aantekening op N VIII en N XIX: de theorie van het koken;
- b. Toelating tot enige afdeling van de Academie van Beeldende Kunsten te s-Gravenhage;

22. Een bewijs van toelating tot de 4de klasse ener erkende middelbare school voor meisjes geeft:
 - a. Bevoegdheid examen af te leggen voor de nijverheids-akten Na tot en met Nz en voor de aantekening op Na.Van deze akten moeten met name genoemd worden die, welke bevoegdheid verlenen tot het geven van onderwijs in:
 - Na: vervaardigen van eenvoudige onder- en bovenkieren en van huishoudgoed aan meisjesscholen;
 - Ns: fraaie handwerken en kunstnaaldwerk;
 - Nt: boetseren.Aantekening op Na: dameskleermaken;
- b. toelating tot het eerste leerjaar ener driejarige of tot het tweede leerjaar ener vierjarige kweekschool voor onderwijzers en/of onderwijzersessen.

Verdere studie van oud-leerlingen der MMS.
School voor Maatschappelijk Werk: Lerares K. en O.; Sociale Werkster; As-

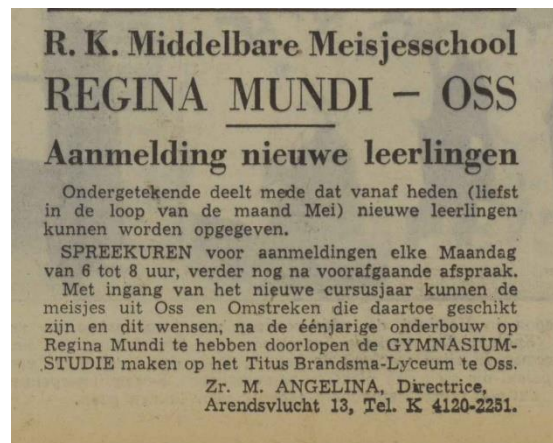
In 1946 zaten er 4106 leerlingen op de zelfstandige MMS-en 895 op de MMS-afdelingen van de lycea. Ook aan HBS-en en zelfs aan een aantal r.-k.-gymnasia werden wel MMS-afdelingen verbonden. Daardoor groeide het aantal MMS-en minder in aantal stegen dan men zou kunnen verwachten, terwijl het aantal afdelingen aan andere scholen verbonden met sprongen vooruitging. In 1952 waren

van de 93 MMS-en 32 zelfstandig, in 1962 waren het er 41 van de 177. Het aantal bijzondere zelfstandige MMS-en steeg met name bij de rooms-katholieken, waar niet zelden kloosterzusters-leraressen daartoe mogelijkheden boden. Van de 32 zelfstandige MMS-en waren er in 1952 20 rooms-katholiek.

De MMS, bedoeld voor kinderen uit de hoogste kringen, bleef ook in de eerste helft van de 20e eeuw min of meer de eliteschool. 80% van de leerlingen kwam uit de hogere en middelste sociale milieus. Verschuivingen traden wel enigszins op: het aantal meisjes uit de hogere kringen daalde langzamerhand en dat uit de middelste sociale milieus nam toe. Dit minder aantrekkelijk zijn van de MMS voor de hoogste milieus kan verklaard worden doordat juist meisjes uit die kringen naar een school voor voorbereidend wetenschappelijk onderwijs gestuurd werden. Dan kregen ze toegang tot de universiteit. De MMS leidde tot veel vervolgoopleidingen, tot zeer uiteenlopende maatschappelijke betrekkingen, maar de universiteit werd er nooit door bereikbaar. Toen het als een probleem gezien werd, dat jongens beter van hun kansen gebruik maakten dan meisjes, moest, bij de pogingen aan die ongelijkheid een einde te maken, de MMS als algemeen vormende school voor meisjes wel verdwijnen. Dat gebeurde dan ook bij het in werking treden van de Mammoetwet in 1968.

MMS: enkele getallen

	<i>aantal scholen</i>	<i>aantal leerlingen</i>
1920	18	2.137
1930	20	1.595
1950	80	6.421
1960	159	22.340
1965	187	30.900

Jongens in Oss....en de meisjes dan??

Onze collega-school TBL is in 1923 gestart als jongensschool door de paters Carmelieten, met als drijvende kracht pater Titus Brandsma. Zij konden daartoe beschikken over de villa die margarinefabrikant Jan Jurgens (18350-1913) als erfenis naliet. Het was aanvankelijk alleen een HBS-B. In 1940 werd een HBS-A-afdeling toegevoegd, en in 1947 een Gymnasiumafdeling. In 1948 werd de oorspronkelijke naam "Carmelcollege" gewijzigd in "Titus Brandsmalyceum", naar de oprichter van de school.

De school was lange tijd een jongensschool. Meisjes werden pas toegelaten sinds 1952 (op het Gymnasium) en 1963 (op de HBS).

Meisjes konden in Oss tot 1947 alleen Mulo-onderwijs volgen; voor Gymnasium (of HBS) moesten ze naar Nijmegen of Den Bosch. De Zusters van Liefde vroegen in 1946 de Stichting Carmelcollege, een afdeling HBS voor meisjes op te richten. Dat leidde tot uitgebreid overleg; immers, de meisjes moesten dan wél in een aparte klas geplaatst worden (daar stond de bisschop op). De gemeente kon de kosten van extra klassen niet betalen. Daarom stichtten de zusters in 1947 als eerste stap een Middelbare Meisjesschool (MMS), waaruit het Maaslandcollege is ontstaan. Daarvoor in de volgende aflevering meer!

Geert Arts
augustus 2019

